

МОЄ ЖИТТЯ – ЦЕ МОЯ ПІСНЯ

Олександр Кошиць

У березні 2024 року виповнюється 105 років, коли вперше Українська республіканська хорова капела під керівництвом Олександра Кошиця вирушила з України з відповідальною місією до Європи: це донести світові Україну – через мистецтво і розповідати всіх про нашу боротьбу за незалежність, що ми є окрема країна, народ, нація – яка має свою історію.

В умовах сучасної гуманізації й демократизації суспільства, що зумовлює відповідні перетворення сучасного освітнього простору, плідні ідеї видатних українських особистостей минулого – композиторів, диригентів, виконавців – набувають нового звучання, а їхній творчий спадок ретельно вивчається науковцями й використовується практиками в мистецькій освіті та естетичному вихованні.

Серед них – видатна особистість світового масштабу, яка підтримувала визвольну боротьбу українського народу за державну незалежність, прославила його мистецькі досягнення – Олександр Антонович Кошиць (12.09.1875-21.09.1944).

Це геніальний хоровий диригент, композитор, вчений-етнограф, талановитий педагог, організатор і диригент Української республіканської хорової капели, концерти якої в 20-ті роки ХХ століття назвали «гастролями століття». Як нікому іншому, Україна завдячує Олександрові Кошицеві тим, що він своєю мистецькою місією зробив для Батьківщини чи не більше, ніж цілий дипломатичний корпус. Гастролі хорової капели під орудою Олександра Кошиця допомогли багатьом народам світу дізнатися про існування незалежної Української держави, про існування українського народу з власною мовою, високою культурою, своєю історією і традиціями.

Мабуть, у цілому світі немає такого народу, талановиті сини і дочки якого, здобувши європейське, а то й світове визнання і славу, були б майже невідомі на Батьківщині. Вони носили клеймо буржуазних націоналістів, а отже, були ворогами народу. Насправді, ці ж люди були прикладом самовідданого служіння народу і рідному краю, що в більшості випадків ставали емігрантами не з власної волі. Гіркої долі емігранта зазнав Олександр Кошиць.

Його ім'я десятки років було в Україні під суворою забороною. Якщо деякі обробки українських народних пісень митця і виконувалися, то ім'я їх автора не називалося. Його ж власні, високохудожні світські та духовні твори не виконувалися взагалі. Наше хорове мистецтво, наша культура зазнала величезних втрат, бо цілий її пласт було вирвано на десятки років. Цим самим культура штучно збіднювалася і зводилася до розряду другорядної і меншовартісної [13].

Олександр Антонович Кошиць народився 12 вересня 1875 року в селі Ромашки Канівського повіту Київської губернії в сім'ї священника Антона Гнатовича Кошиця, вихідця із стародавнього шляхетного роду священників. Коли Олександрові виповнилося два роки, батько отримав прихід у селі Тарасівка, що межує з Кирилівкою, де минуло дитинство Тараса Шевченка. Черкащина пишається тим, що

виростила двох світових геніїв – Шевченка і Кошиця. Правда, Шевченка знає весь світ, а Кошиця донедавна – лише за кордоном.

Він зростав у атмосфері релігійних традицій, в оточенні сільської культури, в родині, де з покоління в покоління передавалися високі моральні засади. У самого Кошиця пам'ять про події, місця і людей асоціювалися з певними мелодіями, а не з образами. Розкішна природа, вплив народної музики сприяли формуванню його смаків.

З 1884 по 1890 рік Олександр здобував освіту в Богуславському духовному училищі, місті Київського князя Ярослава Мудрого, легендарної Марусі Богуславки. Тут мешкали, навчалися, творили, прославляючи Україну в світах Тарас Шевченко, Іван Сошенко, Марко Вовчок, Іван Нечуй-Левицький, Степан Васильченко, Шолом-Алейхем. В училищі формувався юнацький світогляд митця, яскраво проявилась індивідуальність, визначилася схильність до хорової музики та захоплення фольклором. У Богуславі, як згадував пізніше Олександр Кошиць, «почав тихесенько компонувати» [14].

Відразу ж після закінчення училища Олександр Кошиць вступив до Київської духовної семінарії, яка була тоді цілковито просякнута українським духом і українською піснею. У репертуарі малого складу оркестру та хору семінарії переважали твори українських композиторів, що справило на молодого Кошиця велике враження. Вже на той час він записував народні пісні, аранжував їх для хору [8]. Через шість років Олександр закінчив семінарію з відзнакою.

У Києво-Могилянській академії Кошиць вчився з 1897 по 1901 рік. Навчаючись, водночас керував хором академії, який він, за свідченням композитора Пилипа Омеляновича Козицького, «... підняв надзвичайно високо з технічного і художнього боку» [8]. З цим хором «почав працювати над улюбленим Веделем» [2, 94]. Після довгих років суворої заборони його музики Синодом, Кошиць відновив майже всі хорові концерти Артема Веделя. Естетичні ідеали Олександра Кошиця пов'язані з його глибокою релігійністю і любов'ю до української пісні. Як зазначив дослідник спадщини Вадим Щербаківський: «Він був просякнений як церковною співочою естетикою, так і глибоким розумінням протонародної української душі, і тому він міг сплести в чудовий барвистий вінок XVII- XVIII ст. з живою дійсністю XIX-XX ст. та виконувати церковні концерти, канти і народні ліричні пісні, знайшовши... той зв'язуючий елемент, якого не бачили інші музиканти [14, 90]. Тому диригент, який виріс молитовно-наївній селянській вірі, добре відчував, розумів Артема Веделя. У Києві Олександр вперше знайомиться з музикою Миколи Лисенка, від якої був просто в захопленні. Тут вперше він пізнав мистецтво опери і симфонічної музики.

Отримавши диплом академії і вчену ступінь кандидата богослов'я, всупереч сімейним традиціям, у 1902 році їде до Ставрополя, що на Кубані, де працює вчителем Духовної жіночої гімназії, а потім викладачем історії в Учительському інституті. Кубанський Статистичний комітет за порадою Миколи Лисенка запропонував Олександру Кошицю здійснити поїздку по станицях Кубані, щоб записати від переселенців, у свій час депортованих з України козаків, народні пісні, які ще збереглися в пам'яті. Упродовж трьох років під час літніх канікул Кошиць записав величезну кількість матеріалу, велику увагу приділяючи точному запису підголосків хорового співу. Він відібрав 500 пісень, які оформлені у 10 збірниках і

передав їх Кубанському обласному управлінню. На етнографічній і господарській виставці Кубані ця робота була удостоєна Золотої медалі.

На превеликий жаль, всі ці збірники пізніше безслідно зникли. Лише невеличку частину Олександр Кошицю вдалося поновити за чернетками.

У 1904 році Олександр Кошиць повертається до Києва, де працює в Учительській семінарії, Другій жіночій та Першій комерційній школах. Проте, відчуваючи великий потяг до музики, Олександр Кошиць переходить на роботу до Музично-драматичного інституту Миколи Лисенка і веде клас хорового співу, одночасно навчаючись у класі композиції професора Григорія Любомирського. Згодом, він очолює (як директор і диригент) товариство «Боян», засноване Миколою Лисенком. З 1909 року протягом десяти років Олександр Кошиць керує хором студентів Київського університету Св. Володимира, з яким об'їздив майже всю Україну, виступав і в Москві. Власне, це був один з найкращих, як сам писав, хорів, якими він керував, живучи в Україні.

У 1911 році Олександра Кошиця запрошують на посаду вчителя хорової музики Імператорської музичної школи, яка в 1913 році була реорганізована в консерваторію. Через рік Микола Садовський запрошує Олександра Кошиця на посаду диригента свого театру. Там маєстро здійснив постановку опери «Утоплена» та «Різдвяна ніч» М. Лисенка, «Роксолана» Д. Січинського, «відновив» «Гальку» С. Манюшка та «Енеїду» М. Лисенка. Здійснює постановку оперет і пише музику до п'єс «Дай серцю волю, заведе в неволю» М. Кропивницького, «Казка старого млина» С. Черкасенка тощо.

У 1916 році Олександра Кошиця запрошує Київська опера, а вже через рік Центральна Рада обирає його музичним керівником Театрального і Музичного Комітету, який пізніше було перетворено на музичний відділ Міністерства освіти України, а Кошиця призначено його головою.

Незабаром після проголошення Української Народної Республіки голова Директорії і Головний Отаман військ УНР Симон Петлюра знайшов один з найкращих шляхів презентації у світі своєї молоді країни. Як людина високоосвічена, він прекрасно розумів невідворотний вплив високого, справжнього мистецтва на будь-яку аудиторію. 01 січня 1919 року Голова уряду Симон Петлюра запросив Олександра Кошиця та композитора Кирила Стеценка і, звертаючись до них мовив: «За тиждень щоб була організована для закордонної подорожі капела». «Для мене ця капела була край моїх бажань і мрія всього життя» - так описує у своїх спогадах Олександр Кошиць.

Олександр Кошиць енергійно взявся до справи, і вже 25 січня 1919 року спеціальним державним законом було затверджено утворення Української республіканської хорової капели. У репертуарі капели були авторські твори та народні пісні в обробці Миколи Лисенка, Миколи Леонтовича, Кирила Стеценка й самого Олександра Кошиця [2, 318].

На початку березня 1919 року з Кам'янця-Подільського капела у складі 70 співаків та 8 осіб адміністрації під керівництвом Олександра Кошиця вирушила до Європи. Ніхто з членів Капели не здогадувався, що вороття додому з падінням УНР уже не буде. Зі встановленням радянської влади в Україні всі члени капели і, звичайно ж, Олександр Кошиць, стали вимушеними політичними емігрантами, розсіялися по світу, і у кожного склалася своя нелегка доля. Особливо неласкавою була вона до Олександра Кошиця.

Протягом перших півтора року (1919-1920 рр.) новоутворена Українська республіканська хорова капела з величезним успіхом виступила майже в усіх країнах Західної Європи (Чехословаччина, Австрія, Швейцарія, Франція, Бельгія, Голландія, Велика Британія, Німеччина, Польща, Іспанія). Таким чином капела входила в контакт зі світовою культурою, побутом європейського суспільства, яке у свою чергу, вбирало в себе нову для них українську, оригінальну культуру з високою організацією та традиціями.

Як і прийнято в цивілізованій Європі з усталеною культурою, присутністю еліти, наукової, критичної думки, вільної преси, вже буквально на наступний день після кожного виступу в пресі публікувалися рецензії, розширені огляди. Тому перший виступ був дуже важливим для хору та керівництва... «Українцям вигодували «слава», «браво», український хор за своїм мистецтвом співу виявився одним з найкращих, що ми будь-коли чули» [3].

Силу впливу української пісні професор Зденек Неєдли вбачав у тому, що порівнюючи їх з музикою деяких тодішніх композиторів, писав: «А ну, панове модерністи, яким для виявлення своєї нікчемної часом думки потрібно 20 стрічок партитури, попробуйте це робити на 4-х стрічках, як це роблять українські композитори» [1]. З усіх спеціалістів, які рецензували виступи хору в поїзді особливо чеські спеціалісти наголошували на феномені української пісні, вмінні її аранжувати, практикувати, не наголошуючи на особливій ролі техніки співу, а на природності, єдності всіх компонентів хорової звучності. Професор Зденек Неєдли звертав увагу чеським музикантам на можливості повчитися композиторській майстерності, практикуванні на сцені творів, і навіть їхніх чеських творів «Кде домов муй».

Професор Паризької консерваторії Вонкен після виступу капели сказав просто: «Я на старості літ побував у раю...» [2]. А професор Сорбонни Шарль Сеньобос писав: «Не може бути кращої, досконалішої пропаганди для того, щоб дати світові пізнати українську націю. Вам заперечують існування вашої нації, отже ваші співаки доводять світові, що ця нація має незрівнянно могутню і музичну душу» [8].

Паризька преса писала: «Наша пані Географіє! Чого ти нас вчила? Ти казала, що Україна – це поля і отари, і не казала, що там є народ з такою душею! Ще ніякий хор, французький чи чужоземний, не дав нам нічого подібного!». Цей хор переконливо довів, що Україна має античну цивілізацію, пречудовий і багатющий фольклор, що переконливо підтверджує високу культуру раси [9].

Один з голландських критиків найкраще висловив те, на що так сподівався Голова Директорії, відправляючи в Європу українського амбасадора – Капелу: «Яка ритмічна музика України! Ми чули її цілий вечір і не наслухалися. Які ми бідні, народи Заходу! До України мені було цілком байдуже, але тепер я битимуся скрізь за мистецтво цієї країни [2].

Справді, українська пісня ввібрала в себе автохтонні трипільські, скіфські та антські хліборобські ритми й мотиви, збережені обрядові заклинання язичництва, візантійську церковну музику, тональні багатства європейської музики. Саме ці висоти хор і демонстрував, репрезентуючи мистецтво, у якому українців було визнано найвищими. Він познайомив світ з цінностями української національної музики, яка не тільки може рівнятися, а й перевищувати найкращі пісенні витвори Заходу.

Перший тур Капели по країнах Європи закінчився абсолютним тріумфом її місії як послання України до народів світу. Через красу і багатство нашої народної пісні він викликав симпатії європейських народів щодо прагнення України до незалежності. Так втілювався лозунг «Боротьба за українську державність піснею». Самого ж Кошиця називали «великим чарівником української пісні», «генієм української пісні», «диригентом з казковим талантом», «співцем України», «світової слави диригентом» тощо. Всюди лунало: «Viva, Koshitz! Viva, Ukraine!» [2].

Музичний талант Олександра Кошиця – від Бога. Музикознавці стверджують, що він володів рідкісним даром відчуття тембру і вмів відповідно групувати голоси, а ще винятковим відчуттям ритму. Із відгуків: «Ми були приголомшені, захоплені і буквально сп'янілі тембровим багатством і довершеністю динаміки» [The American Srbobran]. Ніколи не думали, що можна так ніжно, так тонко маніпулювати людськими голосами, а з окремих комбінацій звуків досягати таких вражаючих і чудових результатів» («El Distamen», Мексика) [5].

Його ставили в ряд найвидатніших диригентів століття, професійний дар Олександра Антоновича описували колеги-музиканти, критики, глядачі. Олександр Кошиць був упевнений, що то не хор співає, а диригент, а хор тільки звуки постачає. Подібно до того, як в музиці не фортепіано чи віолончель грають, а музиканти-віртуози. Інструменти лиш постачають звуки. Оскільки він керував хором усім своїм еством, очима, мімікою, порухами рук, пальців, та не користувався диригентською паличкою. Його почали наслідувати, і цим розпочали революцію в диригуванні [13].

Енергетика Олександра Кошиця та його вплив на хористів були такими сильними, що ті, підкоряючись диригенту, творять диво. Сам був душею пісні, а хористи перетворювалися на музичні інструменти, на яких грає він, диригент-чарівник. Він мав феноменальну інтуїцію щодо образу кожної пісні. Був неначе провидець і наперед бачив, якими мистецькими засобами можна зіграти на струнах людських душ слухачів. Такого ефекту хормейстер досягав умінням глибоко і ніжно відчувати красу й передавати її засобами хорового звучання, котре часто нагадувало оркестрову злагоженість. За своє життя він керував десятками хорів – великих і малих, більш чи менш талановитого складу, а от результату домагався однакового. Оскільки, він і хор для нього – це єдиний неподільний організм, він вимагав знати ноти напам'ять. Його девіз: «Слова і ноти мусять бути в голові, а не голова в нотах» [6].

Олександр Кошиць полонив усіх не тільки своїм музичним генієм, а й особистістю. Він був високоосвіченою людиною, істориком і етнографом, відзначався колосальною ерудицією та пам'яттю – знав напам'ять десятки партитур. Був блискучим промовцем, веселим, дотепним, темпераментним і дуже чутливим. Він мав гарну зовнішність українського аристократа початку ХХ століття, типову статуру українських князів чи вродливих акторів Тобілевичів. Людина високої культури, освіченості, високої моралі, шляхетної манери поведінки, людина честі, порядності, вірності обраному шляху. Гіпнотизував своєю привабливістю і хористів, і оточуючих людей. Але найголовніше – був собою, людиною, яку можна наслідувати у проявах людяності та шляхетності. Гордість нації. (А його життєвого шляху не знає більшість наших сучасників).

Славетна танцівниця Айседора Дункан пропонувала диригентові поєднати два мистецтва – танець і хоровий спів. Композитор Ігор Стравінський в інтерв'ю

«Journale de Geneve» зазначив, що є тільки дві музичні нації у світі – італійці й слов'яни [13].

У Німеччині спів хору порівнювали з враженнями від опер Вагнера. Преса писала: «Ми шануємо наші великі хори, але рівного цьому не маємо», «Ми стоїмо перед чимось чарівним, унікальним і просто надприродним!», «Ніхто не міг уявити, що людські голоси здатні створити таке правдиве відтворення бездоганного оркестру. Складалося враження, що перебуваєш у храмі» [4].

Ефект від звучання хору під орудою Олександра Кошиця був настільки приголомшливим, що деякі глядачі у Відні приходили за лаштунки переконатись, чи немає там «підставного» музичного інструмента.

Слід зазначити, що було зібрано понад 350 рецензій і виданих у 1929 році в Парижі.

Після падіння УНР в 1921 році повернення Української республіканської капели в Україну стало неможливим. Було прийняте рішення їхати на Американський континент, проте частина учасників хору залишилась в Європі. У Варшаві на основі більшої частини хористів створюється новий Український національний хор.

Перед від'їздом до США Олександр Кошиць вирішив випробувати оновлений склад хору ще раз у Європі. Хор гастролює в Іспанії, Франції, Бельгії, Німеччині. Їхні виступи було визнано гастролями століття. У репертуар концертів входила популярна фольклорна пісня того народу, в країні якої виступали українці, що особливо приваблювало слухачів. Поїздку хору організував американський продюсер Макс Рабінов. Це була професійна робота в умовах жорсткого американського вільного ринку.

Весною 1921 року хор на чолі з Олександром Кошицем вирушив з Гамбурга до Америки, де розпочався грандіозний концертний тур по Північній і Південній Америці. Кошиць відразу оцінив негритянську музику і ввів до репертуару афро-американські пісні.

З Мексики хор просто не випускали, тому він змушений був дати в три рази більше концертів, ніж планувалося. Хор Олександра Кошиця встановив світовий рекорд за кількістю слухачів: на концерті у Мехіко-Сіті 26 грудня 1922 року на Пляца де Торос були присутні 32600 осіб. Тодішній президент Мексики Обрегон, вітаючи Кошиця, сказав: «Я вперше пошкодував, що не маю другої руки, щоб аплодувати вам».

Після США і Мексики – поїздка до Південної Америки: Аргентина, Бразилія, Уругвай, Тринідад, Куба. Під час гастролей по Американському континентові хор дав близько 900 концертів. Концерти 1921-1924 рр. – це час фантастичних успіхів з одного боку, а з іншого – важких переживань Олександра Антоновича через внутрішньо-колективні проблеми, без будь-якої грошової підтримки з боку держави, при нестабільному складі хору, ностальгію, невизначене майбутнє, погіршення здоров'я, тиск Макса Рабінова.

У 1924 році, виховавши десятки музичних діячів та диригентів, хор припинив своє існування. Цього ж року Олександр Кошиць оселився неподалік Нью-Йорку, однак ніяк не міг звикнути до чужого оточення. Місто він називав «кам'яним мішком» та все сумував за Києвом, Россю і Дніпром. Олександр Кошиць неодноразово звертався до Радянського уряду про дозвіл на повернення в Україну, та, безпрецедентний європейський резонанс, спричинений «хоровими диверсіями»

диригента, у новій Україні йому не пробачили. У той час, коли дозвіл повернутися отримали Михайло Грушевський і Володимир Винниченко, кандидатура Кошиця була відхилена і не затверджена. Олександр Кошиць болісно переживав заборону повернутися в Україну. В 1928 році своїм друзям Беневським він писав: «Єдина моя надія, що держить мене на землі і дає сили жити. – це бути перед смертю дома, побачити милих друзів, мій дорогий Київ, мою Україну» [2, 408]. Проте диригент ніколи не опускав руки і постійно продовжував свою роботу, незважаючи на різноманітні перешкоди, своїм мистецтвом допомагав духовному піднесенню свого народу. Так, Олександр Кошиць співпрацював з видатним українським балетмейстером-постановником і режисером, своїм земляком з Черкащини – Василем Авраменком, котрий вніс вагомий доробок в історію вітчизняного і світового хореографічного мистецтва. Авраменко залучив хори Олександра Кошиця до участі у фільмах «Наталка Полтавка», «Запорожець за Дунаєм» та «Маруся Богуславка», які знімалися у Голівуді компанією «Укрфільм корпорейшн» [2, 246].

Після нового тріумфу Олександр Кошиць протягом ще двох десятиріч залишатиметься одним з видатних українських особистостей Нового світу. З цієї причини йому вдалося досягти ще однієї мети – записати десять платівок з піснями різних регіонів уже недосяжної України. Нью-Йоркська фірма «Вітмарк і син» видала сорок дві українські народні пісні в обробці Олександра Кошиця англійською мовою, які розійшлися мільйонами примірників.

У 1941 році один із відомих керівників Осередку української культури і освіти в Канаді, доктор мистецтвознавства Павло Маценко запросив Олександра Кошиця до Вінніпега вести клас хорового диригування і читати лекції з теорії та історії музики на диригентсько-вчительських курсах. Поява прославленого диригента зробила курси популярними серед української громади, та й сам Олександр Кошиць із завзяттям взявся за роботу. У результаті у Вінніпезі 1942 року коштом учнів згаданих курсів виходить друком курс лекцій Олександра Кошиця «Про українську пісню й музику». 1970 року в Нью-Йорку – друге видання, третє – у Вінніпезі, й нарешті на Батьківщині, у видавництві «Музична Україна» 1993 році – четверте.

Протягом гастрольних років (1919-1924) Олександр Кошиць вів щоденник, який після його смерті було видано двома частинами: в першій йде мова про виступи у країнах Європи, а другій – у США та Південній Америці. Олександр Антонович упорядкував щоденникові записи під назвою «З піснею через світ» та написав «Спогади».

У 1943 році ще більше підірвала здоров'я Олександра Кошиця звістка про загибель сина Дмитра під час авіаційних випробувань.

Тугу і самотність, нестатки і погіршення здоров'я розділяла дружина Тетяна Георгієвська-Кошиць (1892-1966). Вона – колишня учасниця хору Олександра Кошиця київського періоду, незмінна учасниця усіх складів Українського республіканського хору в часи всесвітніх гастролей. У важкі часи еміграції була йому помічником, радником, другом. Упродовж 20 років після смерті Олександра Кошиця була членом редакційної групи по виданню «Спогадів» та щоденників, а з 1948 року до своїх останніх днів була директором Осередку української культури та освіти у Вінніпезі, опікувалася хором імені Олександра Кошиця, створеного у Вінніпезі 1946 року.

Видатний диригент помер 21 вересня 1944 року у Вінніпезі. Похорон був подібний до Всенародної жалібної демонстрації, а тіло упокоїлося у мавзолі

вінніпезького цвинтаря «Глен-Іден», де зазвичай ховають визначних православних канадців українського походження. Олександр Кошиця заповідав перевезти його прах на Батьківщину, навіть в останньому бажанні він був вірний рідній землі.

Упродовж свого життя Олександр Кошиць виявляв музичну діяльність у трьох напрямках: як диригент, композитор і письменник-етнограф.

Найбільше його значення в першій диригентській ділянці, де спалахнув він справжнім метеором геніальності. Як диригент традиційного і в Україні здавна плеканого хорового стилю «а капела», він підніс його на незрівнянну висоту і сам виріс на майстра міжнародного формату, загально визнаного не тільки на своїй батьківщині, але й далеко поза її межами. Власне його закордонні успіхи мали особливе значення, бо, пропагуючи у світі українську музику і тим самим також українську національну ідею, він, крім чисто мистецької, відіграв для закордону також поважну політичну роль. Ще більшого значення з цього погляду мало англomовне видання його композицій у багатотисячних тиражах, де в кожному зошиті є не лише коментарі до самих пісень, але й відомості про українську музику й Україну [11].

Як композитор він плекав також виключно хорову музику, а найуспішніше таки хорову «а капела». На композиційному стилі його обробок народних і церковно-релігійних пісень виразно відбився вплив його диригентського мистецтва. Так як до обробок він підходив не тільки як композитор, але в першу чергу як диригент, тобто як тонкий їх виконавець. На перше місце Олександр Кошиць ставив звукову сторінку твору і нерідко навіть музичну форму своїх композицій засновував на розвитку звукових якостей і інших засобів виконавчого порядку. Незважаючи на це, вибрані твори композиторської спадщини Олександра Антоновича виявляють високий рівень та мистецьку вартість.

Його численні записи народних пісень, які він збирав на Кубані та в інших регіонах України безслідно зникли. Тільки незначні фрагменти цієї праці опублікував свого часу Микола Лисенко у своїх «Десятках», та сам Олександр Кошиць у своїх виданнях [7, 8].

Нині, коли Україна здобула незалежність, до неї поступово повертаються імена десятків, сотень славних синів і дочок нашого народу, їхній музичний, літературний, образотворчий і науково-технічний доробок. Такий час настав і для імені славетного Олександра Кошиця та його творів. Його творчість – музична та письменницька все більше та більше досліджується і виконується в Україні.

Найбільше посприяв цій справі відомий український музикознавець, журналіст, публіцист, редактор-укладач Микола Головащенко. Уже в 1990 році почав вивчати архіви Олександра Кошиця у Вінніпезі. За його упорядкуванням виходить у Києві двотомник Олександра Кошиця «Спогади» та його ж «З піснею через світ». У 2007 році вийшла книга Миколи Головащенка «Феномен Олександра Кошиця».

В 2007 році видано дослідження Лю Пархоменко «Олександр Кошиць. Листи до друга».

2006 року в Івано-Франківську надруковано збірник статей, спогадів і матеріалів «Олександр Кошиць. До 130-річчя геніального диригента і композитора». Автор проєкту і укладач-ентузіаст, любитель музики та краєзнавства з Нью-Йорка Євген Паранюк (родом з Івано-Франківська).

У Вінніпезі в 1946 році було створено хор імені Олександра Кошиця, яким з 1951 року керував учень Кошиця - Володимир Климків. Хор кілька разів побував на гастролях в Україні. В 1992 році став лауреатом Національної премії імені Тараса Шевченка. Сьогодні цим колективом керує Мирослава Пачесс.

Починаючи з 2005 року в Києві проводиться Всеукраїнський фестиваль хорових колективів імені Олександра Кошиця. Нещодавно в Києві відкрили єдиний в Україні музей Олександра Кошиця у приміщенні СШ № 296 на вулиці, що носить ім'я диригента. Підтримуються зв'язки з державними музеями Канева, Богуслава, м. Бережани Тернопільської області.

Глибоко шанують пам'ять Олександра Кошиця у Богуславі. У місті, де навчався митець, створено хорову капелу ім. Олександра Кошиця при гуманітарному коледжі імені Івана Нечуя-Левицького.

У вересні 2010 року урочисто відкрита меморіальна дошка на стіні Богуславського гуманітарного коледжу імені Івана Нечуя-Левицького. «Є люди, мов зорі... і якщо такі зорі згасають, то світло їхнього життя ще довго крізь роки, століття і далі сяє на землі...» [10]. Так писала про Олександра Кошиця народна поетеса з Богуслава Ніна Півторацька. Безперечно, безсмертними на планеті залишились і пісні, і музика, і добрі справи Великого сина України Олександра Кошиця. Він увійшов до історії світового мистецтва як один з найвідоміших митців, якому судилося здійснити місію посланця України до народів світу.

Сьогодні в Україні другий рік продовжується війна, яка нав'язала Російська імперія, знищуючи український народ, його культурні цінності. Але ми – не переможні, духу нашого зламати не можна, так як з нами весь світ. Прикладом для кожного українця є слова О. Кошиця: «Якби ви уявили собі, які спокуси мені траплялися, щоб звернути з українського шляху, та які гарні перспективи мене чекали б, якби я пішов на чужу ниву працювати. А, отже, Бог допоміг мені встоятись, не згинати спину, і хоч нічого не маю, як і не мав, але в чужі руки не заглядав і до кінця життя докалатав на власному возі...» [8].

У Чернівецькому обласному фаховому коледжі мистецтв ім. С. Воробкевича студенти вивчають творчість диригента, композитора, письменника-етнографа Олександра Кошиця, та його особистий внесок у розвиток світової та вітчизняної культури.

Олександр Кошиць, мов біблійний пророк, сповіщав народам світу про те, що є на земній кулі держава – Українська Народна Республіка (а не колонія Росії), є українська нація, є великий український народ, який зберіг свою прадавню і славу історію, багаті традиції та високу своєрідну культуру, яка не тільки не поступається культурі інших народів, а навпаки, порівняно з ними набагато глибша, змістовніша і багатша.

Заслуги Олександра Кошиця перед Україною і українським, а зрештою й перед світовим музичним мистецтвом воістину грандіозні і ще вимагають окремого розгляду та дослідження.

Ім'я Олександра Кошиця безсмертне для музичного мистецтва. Все життя він був відданий своєму народові і спрямовував свої сили на розвиток і зміцнення української культури. Багатогранна творча діяльність Олександра Антоновича продемонструвала широкій публіці українське мистецтво, яке стало надбанням світової культури.

Впродовж власного буття на землі Олександр Кошиць цілковито здійснив свою високу місію: він прийшов у мистецтво, аби завдяки йому і через нього робити світ і людей кращими, добрішими, сіяти зерна правди про свою прадавню і разом з тим молоду Україну. Він прийшов, щоб назавжди лишитися в нашій національній музичній скарбниці, у вдячній пам'яті як своїх сучасників, так і наступних поколінь.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бурбан В.Я. Співай Україно, співай щебетушечко //Сільські вісті. 2005. 13 вересня (№ 68). С. 3.
2. Головащенко М. Феномен Олександра Кошиця [Текст] М. Головащенко. – К.: Музична Україна, 2007. – 588 с.
3. Добуш Ю. Олександр Кошиць і українська хорова культура у діаспорі /Юрій Добуш //Молодь і ринок. – 2011. - № 10. – С. 121-125.
4. Дипломат співу //Український тиждень (<http://ut.net.ua/art/168/0/3085>).
5. З українською піснею по світу (<http://ruthenia.info/txt/bodnaruki/lmds/15.html>).
6. Кошиць О. Біографія (<http://www.pisni.org.ua/persons/436.html>).
7. Кошиць О. Релігійні твори /Олександр Кошиць. За редакцією Зіновія Лиська. Видавництво ім. З. Лиська. Нью-Йорк. 1970. – С.8.
8. Кошиць О. Спогади [Текст] /О. Кошиць . – К.: Рада, 1995. – 387 с.
- 9.Новини: Кошиць повертається в Україну (<http://www.uvkr.com.ua/ua/news/koshyc.html>)
- 10.Півторацька-Усенко Н.І. Мед з диких мальв: Вірші. – Біла Церква: Буква, 2006. – 200 с.
- 11.Самчук Т. Диригент з казковим талантом /Т. Самчук, Ю. Сабадашина //Україна Incognita. День, 2012 5 вересня (№ 248) . – С.8.
- 12.Український «Щедрик» повернувся до Праги через 100 років /radiosvoboda.org./a/news – shchedryk – u – prazi.
- 13.Чедрик В. Олександр Кошиць і його хор як вісник світової слави української пісні /В.Ю. Чедрик //Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – Вип. 11(16). Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти», 27-29 квітня 2011. – С/294-301
- 14.Щербаківський Вадим. Життя і діяльність Олександра Антоновича Кошиця. – Лондон: Українська видавнича спілка, 1955. – 53 с.